

Szövegfeldolgozási módszerekre épülő földrajztanulás

7. évfolyam – Az Alföld földrajza

Készítette: Szemethy Tamás (MA földrajz szakos hallgató, 2012. október)

1. Alapadatok

Az óra időpontja: 2012. október 17. 5. óra

Osztály: 8. a.

A témakör megnevezése: Magyarország regionális földrajza

A tanítási egység címe: Az Alföld földrajza

Az óra típusa: Új anyagot feldolgozó óra (Motiváció felkeltése a későbbi elmélyülést elősegítendő.)

2. Tantervi követelmények

A tanítási óra főbb céljai:

- A tanuló fejlessze szövegértési képességét.
- A tanuló képes legyen a későbbiekben önállóan is kigyűjteni különböző típusú szövegekből az általa vizsgált témára vonatkozó adatokat.
- A tanuló az óra során megismerje az Alföld alapvető jellemzőit, el tudja képzelni a vizsgált táj általános képét.
- Komplex kép kialakítása az Alföldről a természetföldrajzi és a társadalom-földrajzi jellemzők megismerésével.
- Motiváció megteremtése ahhoz, hogy a diákok a későbbi órákon szívesen foglalkozzanak az Alföldhöz kapcsolódó anyagokkal.

A tanítási óra nevelési célja:

- Annak elérése, hogy a tanulók képesek legyenek egy adott témára koncentrálni különböző stílusú szövegek feldolgozása közben.
- Annak elérése, hogy a tanulók képesek legyenek komplex rendszerekben gondolkodni, és felismerjék, hogy a természetföldrajzi és a társadalomföldrajzi adatok egymással összefüggnek.

A tanítási óra képzési célja:

Az Alföld fő tulajdonságainak megismerése, fekvéséből adódó speciális tulajdonságainak összegyűjtése.

Oktatási követelmények:

a) Összefüggések:

Sík terület – mezőgazdasági előnyök – társadalom-földrajzi jellemzők

b) Tevékenységek:

- Kiosztott szövegek elemzése önállóan, pármunkában, tanári irányítással.
- Rajz készítése a füzetbe, címe: A jellemző alföldi tájkép.
- Vázlat készítése a füzetbe.
- Tanári irányítással táblázat készítése: természetföldrajzi jellemzők – társadalom-földrajzi jellemzők.

3. Szemléltető eszközök

- Falitérkép (Magyarország domborzata és vízrajza)
- Táblai rajz
- Iskolai atlasz

4. Az óra vázlata

Idő	Az óra menete	Didaktikai mozzanat	Didaktikai módszer	Eszköz
0,5'	1. Adminisztráció, hetesek jelentenek			
4'	2. A témával kapcsolatos korábbi ismeretek áttekintése, célok kijelölése	Felelevenítés	Frontális osztálymunka	- Falitérkép - Atlasz
4'	- Ma megismerkedünk az Alfölddel. Ki járt már az Alföld valamely részén? - Mutasd meg a térképen hol jártál? - Hogyan keletkezhetett?	Motiváció	Frontális beszélgetés	Falitérkép
36'	3. Új tananyag megbeszélése			
2' 6'	a. Olvassátok el a verset! Milyen domborzati formák jellemzik az Alföldet a vers alapján? Mely állatok, növények élnek az Alföldön? Mely gazdálkodási forma jellemzi az Alföld állattenyésztését és növénytermesztését? Készítsünk táblázatot a Kárpátok és az Alföld jellemzőiről a vers alapján! Hasonlítsuk össze a két tájat! Miért ragaszkodott Petőfi annyira ehhez a tájhoz?	Tényanyag gyűjtése Rendszerező rögzítés	Csoportos tanulói munka Frontális osztálymunka	Petőfi Sándor: Az Alföld című versének feldolgozása 1. számú melléklet Elérhető: http://magyarirodalom.elte.hu/sulinet/igyio/setup/portrek/petofi/alf.htm
5'	b. A kiosztott kontúrtérképen jelöld be az Alföld határait a 2. melléklet a jelű szövege alapján! Az Alföldről szóló általános leírás elemzése 2. melléklet/b szövege alapján (megfigyelési szempont: Mely természeti	Tényanyag gyűjtés	Frontális osztálymunka	- Kontúrtérkép - Az elemzendő szöveg a 2. számú mellékletben: http://www.antiskola.eu/beszamolo_beszamolok_puskak/index.php?page=show

8'	adottságok határozhatják meg leginkább az itt lakó emberek életét?) Releváns adatok aláhúzással való jelölése!	Rendszerező rögzítés	Frontális osztálymunka	detail&id=24269
----	--	----------------------	------------------------	-------------------------------------

3'	c. Ismerjük meg a fokgazdálkodást! Milyen előnyei – hátrányai voltak a fokgazdálkodásnak?	Tényanyag gyűjtése	Egyéni munka	3. számú melléklet szövege, innen származik: http://www.mult-kor.hu/20021111_va_dvizorszagtol_a_fokgazdalkodasig
7'	Készíts mellette–ellene táblázatot a szöveg alapján!	Rendszerező rögzítés	Egyéni és frontális osztálymunka	

4'	4. Óra végi összefoglalás			
----	---------------------------	--	--	--

4'	Az eddig megismert jellemzők alapján készítsünk tájképet a füzetünkbe az Alföldről (én is készítek egyet a táblára)	Megerősítő rögzítés	Frontális osztálymunka	Táblai rajz
----	---	---------------------	------------------------	-------------

0,5'	5. Az óra befejezése			
------	----------------------	--	--	--

0,5'	- Az osztály munkájának értékelése. - Házi feladat kijelölése. - Elköszönés.	Értékelés Feladat kijelölés	Tanári közlés	Tábla
------	--	------------------------------------	---------------	-------

Bibliográfia

- Makádi M.: Földönjáró. II. kötet. Budapest, Stiefel Eurocart, 2006. 75–93. o.
- Láng Gy. – Ütőné Visi J.: Földrajz. Tankönyv 8. osztályosoknak. Budapest, Műszaki Kiadó, 2010. 120–130. o.

Weblapok

- <http://magyar-irodalom.elte.hu/sulinet/igyio/setup/portrek/petofi/alf.htm>
- http://www.antiskola.eu/beszamolo_beszamolok_puskak/index.php?page=show_detail&id=24269
- http://www.mult-kor.hu/20021111_vadvizorszagtol_a_fokgazdalkodasig

1. számú melléklet

Petőfi Sándor: AZ ALFÖLD

Mit nekem te zordon Kárpátoknak
Fenyvesekkel vadregényes tája!
Tán csodállak, ámde nem szeretlek,
S képzetem hegyvölgyedet nem járja.
Lenn az alföld tengersík vidékin
Ott vagyok honn, ott az én világom;
Börtönéből szabadúlt sas lelkem,
Ha a rónák végtelenjét látom.

Felröpülök ekkor gondolatban
Túl a földön felhők közelébe,
S mosolyogva néz rám a Dunától
A Tiszáig nyúló róna képe.

Délibábos ég alatt kolompol
Kis-Kunságnak száz kövér gulyája;
Deleléskor hosszú gémű kútnál
Széles vályu kettős ága várja.

Méneseknek nyargaló futása
Zúg a szélben, körmeik dobognak,
S a csikósok kurjantása hallik
S pattogása hangos ostoroknak.

A tanyáknál szellők lágy ölében
Ringatózik a kalászos búza,
S a smaragdnak eleven színével
A környéket vígan koszorúzza.

Idejárnak szomszéd nádasokból
A vadlúdak esti szürkületben,
És ijedve kelnek légi útra,
Hogyha a nád a széltől meglebben.

A tanyákon túl a puszta mélyén
Áll magányos, dőlt kéményű csárda;
Látogatják a szomjas betyárok,
Kecskemétre menvén a vásárra.

A csárdánál törpe nyárfaerdő
Sárgul a királydinnyés homokban;
Odafészkel a visító vércse,
Gyermekektől nem háborgatottan.

Ott tenyészik a bús árvalányhaj

S kék virága a szamárkenyérnek;
Hús tövéhez déli nap hevében
Megpihenni tarka gyíkok térnek.

Messze, hol az ég a földet éri,
A homályból kék gyümölcsfák orma
Néz, s megettök, mint halvány ködoszlop,
Egy-egy város templomának tornya. ➔

Szép vagy, alföld, legalább nekem szép!
Itt ringatták bölcsőm, itt születtem.
Itt borúljon rám a szemfödél, itt
Domborodjék a sir is fölöttem.

(Pest, 1844. július)

2. számú melléklet

Alföld

a.

A Közép-Duna-medence nagy kiterjedésű (megközelítően 100 000 km² területű) síkságát régebben Nagy- vagy Magyar-Alföldnek is nevezték. Hazánkhoz tartozó északi és középső része kerekén 50 000 km², Magyarország területének 56%-a. Határai hazánkban egyértelműek: északon az Északi-középhegység, keleten és délen az országhatár (mesterséges lehatárolás!), nyugaton a Dunántúli-dombság és a Dunántúli-középhegység veszi körül. Alföldünk nem a Dunáig tart, a Mezőföld és a Dráva menti síkság átnyúlik a Dunántúlra.

b.

A tengerszint felett 100 méternél alacsonyabb területek jelenlegi és egykori árterek, többségük tökéletes síkság. A tengerszint felett 100 méter fölé magasodó térszínek elsősorban a szél szállította lösz és a szél által áthalmazott homokterületek. Leegyszerűsítve 3+1 tájtípus különböztethető meg: árterek, löszhátak, homokhátak, peremvidékek.

Az árterek – ahol az emberi tevékenység még nem szabályozott – ma is élnek. Itt a folyó az "úr", víztömege, hordaléka formálja az árteret. A lerakott agyag, homok, kavics töltögeti egyenletessé a felszínt. Növényzetét ártéri erdők – néhol igazi őserdők – jellemzik, rétekekkel, kaszálókkkal, mocsarakkal váltakozva.

A löszhátak a jégkorszaki szálló kőzetpor felhalmozódásából maradtak fenn a magasabb térszíneken. A löszön kiváló minőségű talaj képződött. Természetes növényzete a füves puszta (sztyepp) és erdős puszta már csak nyomokban lelhető fel. Ma főleg szántóföldi területek.

A homokhátak gyakran buckás felszínét a szél ereje rendezte, a folyók mozgatható hordalékát szállítva, áthalmazva. Egykor homoki tölgyesek borították felszínét, ma főleg kert- és szőlőgazdálkodás színtere. Éghajlata szárazföldi (kontinentális), kevés (500-600 mm) és egyenlőtlenül eloszló csapadék (aszály!), jelentős napi és évi hőingadozás, kevés felhőzet és tartós napsugárzás jellemzi.

A peremvidékek a határoló nagytájak és az Alföld közötti átmeneti tájak. Többségük lealacsonyodó hegylábi felszín, a folyók hordalékkúpjából álló enyhén dimbes-dombos térség.

Az Alföld folyója – bár a Duna is metszi, határolja – a szélsőséges vízjárású, sok hordalékot szállító Tisza. A rengeteg – többségében már levágott – kanyar a folyó középszakasza jellegét jelzi.

3. számú melléklet

Az itt élő népesség megélhetésének nem a szántóföldi gazdálkodás adott alapot. Sokkal inkább az árterek állattenyésztése, halászata, kiegészítve a gyümölcsösökkel. A folyó és a fokok mentén nagyszámban találunk malmokat is, amiben az ármentes szántók gabonáit őrölhették. A házépítésnek, a kézművességnek minden alapanyagát (nád, sás, fűzfavessző, agyag, vályog) az ártér szolgáltatta. Mindez pedig nemcsak az önellátást, és a földesúri járulékok szolgáltatását tette lehetővé, hanem a városi piacokra történő szállítást is.

A gazdagság nem volt ingyen: gondos munka is kellett hozzá, a fokokat karbantartani, tisztítani kellett, a gátakat ellenőrizni, a halastavakat kezelni, az egész rendszert pedig működtetni. Olyan gazdálkodási forma volt, amely közel állt a természethez, jól ismerte a vizek törvényeit, harmonikus egyensúlyt teremtett ember és környezete között. Ugyanakkor kora technikai szintjén a leghatékonyabban élt a természet adta lehetőségekkel, ügyelve arra is, hogy ne használja túl a rendelkezésre álló javakat.